

ارزیابی امکانات و محدودیتهای توسعه فیزیکی و ابعاد هویت کالبدی شهر بیرجند به منظور جهات بهینه و توسعه آتی

مهدیه نخعی^۱، معصومه اکبری^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد

زاهدان، Zahedan_63@yahoo.com،

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان

چکیده

شهر مجموعه ای فرهنگی- کالبدی است که براساس نیازها، فعالیت ها و رفتارهای ساکنین آن شکل گرفته است. فضاهای شهری به عنوان بستر، پاسخگوی این نیازها و ظرفی برای تعاملات اجتماعی شناخته می شوند. شهرها مکان های مناسبی برای شکل گیری نهادهای اجتماعی، اعتلای ارزشهای فرهنگی، گسترش و تحکیم روابط و مناسبات اجتماعی و پاسداری ارزشهای انسانی و هویت های ملی و محلی هستند. در شهرهای ایرانی اسلامی فرم ظاهری هر شهر ناشی از محتوا و معنای در باطن است که ریشه در جهان بینی و فرهنگ و رسوم و طبیعت بومی آن منطقه دارد. بدون شک شهر را می بایست بزرگترین دست آورد و دست ساخته بشر بر گستره کره خاکی دانست. آنچه این مجموعه را از سایر دست ساخته های بشری مستثنی نموده و به آن اهمیت و ارزشی دو چندان می دهد ماهیت ساختاری و تنوع عوامل و عناصر سازنده آن می باشد. با نگاهی عمیق به شهر با هدف شناخت و دست یابی تعریفی جامع از آن، این نکته مشهود است که شهر گستره ای فیزیکی و کالبدی ساخته شده از ابنیه و فضاهای متعدد پر و خالی است که در پیوندهای تنگاتنگ با جامعه گسترده و وسیع انسانی ساکن آن، شکل گرفته و بوجود آمده است. آنچه شهر را از سایر دست آوردهای بشری چشمگیرتر می نماید تنوع ساختاری آن است. آنجا که کالبد فیزیکی در تعامل و پیوندی تنگاتنگ با جامعه انسانی، محیطی متنوع و پویا را فراهم می آورد.

مقاله حاضر تحت عنوان ارزیابی امکانات و محدودیتهای توسعه فیزیکی و ابعاد هویت کالبدی شهر بیرجند تدوین شد و پس از بررسی وضع موجود برای تبیین موضوع تحقیق، با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی و برای گرد آوری اطلاعات از روش کتابخانه ای استفاده شد. نتایج بدست آمده حاکی از این واقعیت است که اصولا تجلی انسان در جوابگویی به نیازهایش رشد و توسعه فضا است. پایداری این فضا و دست یابی به توسعه ی پایدار شهری نیازمند نوعی برنامه ریزی است که بتواند در یک فضای دویچه به استقرار و مکان گزینی فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی بپردازد. البته نوع و کیفیت موقعیت شهر موجب تغییر میزان اهمیت این نوع نگرش به شهر می شود.

کلید واژه ها : ماهیت ساختاری، گستره فیزیکی و کالبدی، توسعه فضا، توسعه پایدار شهری

مقدمه:

شهر به عنوان فضایی زنده در بستر محیط جغرافیایی تولد یافته، رشد میکند و به کمال میرسد. شهر پدیده ای است تاریخی و جغرافیایی بدین معنی که ساخته و پرداخته عواملی است که گذشته و حال بر آن اثر گذاشته است. از این نظر میتوان گفت که ویژگیهای فیزیکی زمین، نقش عمده ای در سرنوشت انسانها دارند. نباید فراموش کرد که خورشید حاکم بر فعالیت های انسانی است و هیچ نوع فعالیت نمیتواند مورد نظر قرار گیرد مگر آنکه به شکلی با عملکرد منطقه پیوند یابد. برای آنکه شهری توسعه یابد لازم است که اولاً موقعیت مناسبی جهت داد و ستد و مبادلات خویش داشته باشد ثانیاً مکان جغرافیایی و محل آن نیز برای زیست و توسعه ی بعدی آن مساعد باشد. ساخت و استخوان بندی شهر نیز مطابق با شرایط محیط طبیعی و انسانی شکل میگیرد و در مسیر گذشت ایام است که انسجام و استحکام می یابد. لذا منطقی است قبل از هر چیز به سراغ بستر طبیعی شهر، حیاتش را در دامان آن آغاز نموده است برویم و ببینیم در این محیط خاص طبیعی تولد چه نوع شهر و با چه ویژگیهایی را میتوان انتظار داشت

موقعیت جغرافیایی شهر بیرجند

شهر بیرجند در بلندی ۱۴۶۵ متری از سطح دریا و مرکز شهرستان بیرجند، استان خراسان جنوبی و در ۴۸۱ کیلومتری مرکز خراسان و ۴۵۸ کیلومتری مرکز سیستان و بلوچستان و ۵۸۶ کیلومتری مرکز کرمان است. موقعیت قرار گیری این شهر در حاشیه کویر مرکزی ایران می باشد. از نظر مختصات جغرافیایی در ۳۲ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی و ۵۹ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است. شهر بیرجند با وسعت ۳۱۷۰۴ کیلومتر مربع در شرق ایران قرار دارد. از نظر پستی و بلندی شامل دشت ها و زمین های همواری است که در قسمت های مرکزی و شمال شرقی این شهرستان امتداد یافته اند و ارتفاعات آن شامل رشته کوه باقران به ارتفاع ۲۷۰۶ متر و رشته کوه مومن آباد با ارتفاع ۲۷۸۷ متر و رشته کوه شکر آباد به ارتفاع ۲۲۱۲ متر و همچنین کوه ها و قله پراکنده می باشد. (زعفرانلو، حمزه، ۱۳۸۲: ۳۲ و ۴۱)

نقشه ۱: موقعیت ویژه خراسان جنوبی در مسیر ارتباطی آسیای میانه با آبهای آزاد